

Vrienden In Flanders Fields Museum

Driemaandelijkse nieuwsbrief
Afzendadres: Documentatiecentrum,
Janseniusstraat 9, B-8900 Ieper
Afgiftekantoor 8900 Ieper 1 - P3A9021

België - Belgique
P.B.
8900 Ieper 1
BC 6308

VIFF *flash*

MAART - APRIL - MEI 2012

42.1

GASTBIJDRAGE

„WEERAL DIENEN OORLOG...”

Nog een goede twee jaar en de herdenkingsactiviteiten (ik schreef bijna 'festiviteiten') rond een eeuw Grote Oorlog komen op ons af. Als klepper van een inleiding kan de opening van het volledig vernieuwde In Flanders Fields Museum te Ieper wel tellen.

Nu reeds fonsen ongetwijfeld een ongekend aantal Westhoekbewoners de wenkbrauwen bij zoveel 'herdenkingsgeschut'. Net zoals er rabiante voorstanders van de herdenking zijn, vinden we even veel rabiante tegenstanders. In beide groepen kunnen we dan nog een onderverdeling maken: voorstanders met een pacifistische inslag, voorstanders van de zuiver militair-historische benadering, tegenstanders met een afkeer ingegeven door de kostprijs en tegenstanders met een "weeral dienen oorlog"-houding. Die laatste groep kent zelfs zijn roots tijdens de Grote Oorlog, toen de discussie over de al of niet heropbouw van de gemartelde stad Ieper een aanvang nam. We kunnen hun streefdoel nog het best als volgt samenvatten: "zand erover". (Of misschien geologisch correcter: "Ieperse klei erover"?) Ik heb het niet voor deze aanhangers. Hun idee ruikt naar 'negationisme', u weet wel: het ontkennen van iets. Daarbij denken we dan meteen aan het ontkennen van de holocaust.

En zie: wat brachten de nieuwstijdingen ons onlangs? De kwestie van de Armeense volkerenmoord. In hetzelfde negationismebedje ziek. De Franse volksvertegenwoordigers en senatoren stemden voor een wetsvoorstel dat het ontkennen van die mensenslaching, uitgevoerd tijdens "weeral dienen oorlog" namelijk in 1915-1917, verbiedt. De Turkse - ontkenkende - regering was in alle staten. Leefden we in het prille post-1918-tijdperk, de polemiek zou wellicht tot een regelrechte oorlogsverklaring tussen de twee landen hebben geleid. Nochtans is deze historische gebeurtenis wereldwijd voldoende onderzocht om er het etiket "volkerenmoord" op te kleven. Een helaas mooi voorbeeld van de impact van de Eerste Wereldoorlog op het wereldgebeuren anno 2012. Maar maak dat maar eens wijs aan onze "weeral dienen oorlog"-aanhangers...

Patrick Bracke

"Op 28 februari vernietigde het Franse Grondwettelijk Hof de wet. Het Hof oordeelt dat de wet de vrijheid van meningsuiting beknoot."

Redactie	Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com
Verantw. uitgever	Gilbert Ossieur, gilbert.ossieur@skynet.be Wieltje 11. 8900 Ieper
Bijdragen	Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com Koen Lagae, koen.lagae@pandora.be Chris Spriet, cspriet@gmail.com
Vorm	B.AD

Auteurs zijn verantwoordelijk voor hun tekst. Voor gehele of gedeeltelijke overname is toestemming van de auteur vereist.

Deadline voor volgende aflevering: 4 MEI 2012.
Mail uw bijdrage naar flash@vriendeniff.be.

Postadres VIFF: Kenniscentrum
Janseniusstraat 9, B-8900 Ieper
057 / 23 94 50

www.vriendeniff.be
info@vriendeniff.be

Remembrance voor Second Lieutenant Marc A.P. Noble op Ferme-Olivier Cemetery te Elverdinge door Geert Spillebeen.

© Alain Giebens, alain.giebens@skynet.be

Deze fotorubriek staat open voor iedereen met een fotografisch oog. Het onderwerp van de foto dient verband te houden met de Eerste Wereldoorlog of de vredesgedachte. U kan uw foto in digitaal formaat (minimum 300 dpi) sturen naar flash@vriendeninlandersfields.be.

Hou er rekening mee dat we de foto in grijswaarden afdrucken.

In de vorige VIFFflash kwelden de zetduiveltjes ons:

- op bladzijde 41.1 in de titel van de 'Gastbijdrage' moeten wij uiteraard ons hoofd niet opgeven maar opheffen. De juiste titel luidt dan ook: „Wear your poppy with pride.” „Draag uw klaproos met opgeheven hoofd.”
- op bladzijde 41.5 bij de 'Bibliografie' dienen we te lezen: “Luyssaert (i.p.v. Luypart), Jan, “Oorlogsrelaas van Florimond Pynaert (i.p.v. Puynaert), De Landegemse Vrijwilliger (i.p.v. Vrijwigger)”, www.landvannevele.com

Het recente nummer van het In Flanders Fields Magazine (nummer 27, januari 2012) bevat een overzicht van de tot nu toe verschenen artikels. Op bladzijde 21 is een hardnekkige fout niet rechtgezet: de auteur van de bijdrage “Slagveldreis Deel II – Chemin des Dames, Champagne, Argonne en Verdun [VIFF]” is Patrick Boone (secretaris VIFF) en niet Patrick Bracke.

Aan de auteurs bieden wij onze verontschuldigen aan.

Voorwaarts nu, en nooit vergeten

Het IFFM #1: Een terugblik en een vooruitblik

(naar: 'Vorwärts, Und nie vergessen.', Bertolt Brecht)

'Welgekomen, wanneer vertrekt gij?' Ik zie (dus) liever je hielen dan je tenen. Met deze boutade stelde de brave Gezelle de holle gastvrijheid van velen laconiek aan de kaak. Voor het In Flanders Fields Museum geldt veeleer het omgekeerde: Ervandoor? Nu al? Met dat keer-maar-gauw-terug-gevoel kijken wellicht de drommen Museumsympathisanten voor wie de sluiting van hun In Flanders Fields Museum wellicht weinig feestelijks had, vooruit.

Tijdens een van onze slagveldreizen had onze intussen jammerlijk ontvallen leidsman Koen Koch vergeefs naar een aannemelijke vertaling voor Wilfred Owens begrip 'sheer' gezocht. Hendrik Marsmans 'groots en meeslepend' brandde ons op de lippen, al kregen we het vanwege de ingetogenheid die het gezelschap almaar merkbaarder doordrong, niet gezegd. Marsman nog wel, wiens schip dat, onder de Duitse overdruk tot de vlucht verplicht, hem ijlings uit die andere Wereldbrand naar een veilig heenkomen in Engeland zou loodsen, maar daar door een explosie nooit aanmeren zou.

Maar ons *first-look* IFFM dus. Groots was de opzet, meeslepend zijn werking, diep en ver-reikend de boodschap. Terugblikkend oogt de museale palmares waar het bij wijze van bilan prat op kan gaan, in een woord indrukwekkend. En ook in het slotjaar blijft zijn programmering derwijze grensverleggend dat het haast een evidentie lijkt.

Wat, en ditmaal zonder de spreekwoordelijke West-Vlaamse bescheidenheid, in eerste instantie op conto van een dynamisch en vooruitziend museumteam mag worden geschreven. Museum houden is een werkwoord. En meer handen maken lichter werk.

Noodgedwongen dienen we bij de oplijsting van initiatieven in gebreke te blijven, bij voorbeeld waar we aan die andere laatste getuige straal voorbijlopen: onze geliefde oorlogspoëten en –schrijvers, die allen op de eigen manier uit hun hoekje van deze aardbol in ons leper verzeilden en er niet zelden aan hun eind kwamen. Zo buigen wij ons momenteel over een epische poëziecyclus van een... Noord-Indische soldaat-dichter. In oorlogstijd wordt zoveel ondenkbaars met de klap denkbaar. Groothartig slaan wij dus *mea culpa* want zeer ten onrechte blijft in dit korte bestek hun formidabele verdienste onder-, zo al niet totaal onbelicht.

En ook zonder hen blijft kiezen verliezen, blijft iedere greep uit de bijblijvers noodgedwongen arbitrair: *De laatste Getuige; Mens – Cultuur – Oorlog. Of Käthe Kollwitz en Rudolf Lange en Berlinda de Bruyckere*. En wat te denken van *time-honoured guests* die huisvrienden werden: *Coope, Boyes & Simpson, June Tabor, Michael Morpurgo...*

'Elk heeft zijn / haar onontbeerlijke deel zeer ernstig genomen,' oordeelde museumvoorzitter Frans Lignel, en terechte fierheid doortilde zijn inschatting dat de IFFM-squadra het tienvoud aan resultaten sorteert van wat een museum zijn bezoeker door de band genomen aanbiedt. En dan te bedenken dat de Westhoek, 'waar de wereld met planken is afgeslagen', zoals slecht geïnformeerde tongen soms gniffelen, op subsidievlak jarenlang stiefmoederlijk werd behandeld. Maar goed, zou Yves Leterme zeggen. Zo langzamerhand wierp ons Museum zich tot de onbetwiste trendsetter en kwaliteitsbewaker van de museale oorlogsherdenking op.

Het is niet 'goed' dat de sociale oorlogsgeschiedenis daarbij stukje bij beetje opmerkelijker voor het voetlicht treedt. Niet 'goed'. Veeleer: 'schitterend', en naar ons gevoel wellicht de ultieme *target* waar een oorlogsmuseum, zeker tijdens deze opmaat naar de eeuwwende, voor mag en moet gaan.

Niet toevallig garandeert een filosofie die daar is op geschoeid, dat de twee kanten van de Menenpoort, anders gezegd, de ambigüiteit tussen het vermeende heldendom (van de triomfator) enerzijds en het woordloze oorlogsled (van de naamloze piot) anderzijds alsnog met elkaar verzoend zullen worden. Toen de oorlogsdichter Siegfried Sassoon in 1928 voor het eerst onder de Poort door stapte, fulmineerde hij met een mengeling van ontsteltenis en onstilbare woede. Buitenom maakte de in zijn ogen megalomane en triomfalistische look à la "*Pro Rege et Patria*" - van de Poort hem welhaast fysiek misselijk, en had hij het over een zelfvoldane steenhoop. En het *quantité négligeable* van de "duzend en duzend" onbekende-soldatennamen binnenin deed hem tien jaar na de gruwelijke feiten vergeefs dromen van een schamper collectief wegwerpgebaar tegen de borstklopperij van de hoge piefs.

Goed dus dat de heer Lignel de boodschap van dat apocriefe evangelie van het belangeloze en ogenschijnlijk onbelangrijke lijden en sterven zo uitvoerig tegen het licht hield. En even goed is het dat ons IFFM zijn bezoeker ook straks geen afgelijnd of opgeschoond verhaal opdist, maar de eigentijdse mens noopt zich zijn eigen weg te zoeken door de verstrikkingen en verschrikkingen die mensen

hun soortgenoten tot nader order aan blijven doen. Vandaar straks alleen lege uniformen en niet een heroïsch ingekleurd verhaal. Een universele weeklacht en een even wereldruime oproep om aan onszelf te sleutelen en onze zijnsmodus door dat pacifistische appèl te laten inspireren. Een heilzame mix tussen *evidence-based warfare* enerzijds dus, maar met een luik *evidence-based peacemaking* en *-keeping*, als een tegenwicht en breekbijl dat de oorlogsillusie en -impasse wellicht eerlang doet verkrummen, dat heelt en zich niet achter de borstwering van het eigengereide gelijk verschanst.

Wellicht zal deze pacifistische visie zich in het *new-look* Museum straks des te krachtiger kunnen profileren. Dat mogen we hopen, maar we hebben er het volste vertrouwen in. De integratie van de archiefwerking, de logistieke support van de vrijwillige medewerkers in het *high-end* Kenniscentrum van het Museum, het in de steigers staande streekdepot, de Vredesdienst, het continentale secretariaat van *Mayors for Peace*: het oogt niet gering. Het zijn even zoveel troeven waarmee leper, kleine provinciestad, straks weleens erg hoge ogen zou kunnen gooien. Vergeten we daar ook maar niet de doordachte en energieke inzet en bijdrage van ons als VIFF bij.

Ook, en zeer begrijpelijk, zal na het wegdeemsteren van de laatste menselijke getuigen, de focus naar het frontlandschap verschuiven en, waar wijzelf intens op hopen, daarin van hen die er *um sonst* het leven dienden te laten, de stem. Van hen de stem van toen die spreekt in wat je in hun kronieken, dagboeken, brieven en gedichten leest of ziet. Voor hen vanaf vandaag stemrecht. Spreekplicht. Net zoals leper niet slechts spreekrecht verdient, maar af en toe terecht het spreekgestoelte claimt.

Met een allusie daarop vatte burgemeester Dehaene zijn toespraak aan. Het predicaat 'leper-Vredesstad' dateert daarbij onderhand al

van een verrassende kwarteeuw geleden. Sindsdien mocht leper zich beroemen op de overkomst van een pak gezaghebbende gekroonde en gemijterde hoofden. Al zouden, Sassoons gedicht 'They' indachtig, *Private X* of *Gefreiter Y* dat intussen beslist van hun kouwe kleren laten glijden. Een krachtige impuls tot de noodzakelijke internationalisering van lepers uitstraling klonk reeds in 1998 door in het 'Dear World Leaders, do you hear us?' van een klad jongeren afkomstig uit martelarensteden. De logische volgende stap was de oprichting van leper-Vredesfonds, wat zich kristalliseerde in de aanvankelijk nog vijfjaarlijkse Vredesprijs.

Terecht boog de heer Dehaene zich ook even over de economische *turnover* van de aanzwellende bezoekersdrommen in onze bijwijken half-verengelde thuisstad. Het IFFM, de dagelijkse Last Post, de diverse sites (de meeste binnen vlot handbereik) en de Commonwealth-begraafplaatsen, ze dragen ieder op de eigen kwalitatieve manier bij aan het totaalplaatje dat de oorlogsherinnering op de *sites of memory* en de *sites of mourning* inkleurt.

In zijn slotpleidooi wierp de burgervader van de verwoeste en later, tot een leugen (citaat wijlen Bram Vermeulen) wederopgebouwde stad een bekommerde blik op de toekomst. De boodschappen van een *War to end wars* (H.G. Wells, en later, VS-president Woodrow Wilson) of een *Krieg dem Kriege* (Ernst Friederich), aanvankelijk letterlijke opposanten, bleken finaal op dovemansoren af te schampen. Daarom zou het leperse parool van 'Geen tweede leper meer, geen gebruik meer van chemische wapens of, ruimer bekeken, massavernietigingswapens!' nog beter ingang horen te vinden. Refererend aan de Elfnovemberlezing van Dr. Akiba Tadatoshi, burgervader van Hiroshima, die andere hel, ijvert het op wereldvlak quasi onoglijke leper met zijn 'duizend en duizend soldaten' voor een kernwapenvrije

wereld. Maar ook dan is het netwerk van *Mayors for Peace* niet blind voor de waan dat wapengekletter ook maar van enig nut kan zijn. Het is gewoon onduidelijk dat steden als doelwit geïsoleerd zouden worden: 'Cities are not targets'. En, naar ons gevoel zou daarbovenop een krachtige campagne gevoerd moeten kunnen worden tegen het gebruik van mensen en kinderen als levend schild: 'No! Never must a human be a target!' Het gebruik van mensen als wapen'tuig' ook maar te willen overwegen kan niet anders dan een schaamteloze inbreuk zijn tegen een van de fundamenteelste mensenrechten: het recht op een vredevol leven. Waar, bij wie of hoe ook: 'No more Halabjah, no more Gaza, no more ...' (en, goede lezer, vul helaas tot nader order zelf maar aan: Homs, Syrië, enz., enz.).

Om dat alles hoort niet slechts onze geliefde, onzalige thuisstad, maar moet (en zal) iedere bezoeker van ons met de kracht van zijn stem blijven uitroepen dat wij 'met alle geweld' vrede eisen! In zijn slotappell verzuimde burgemeester Dehaene dat 'wij' in het vooruitzicht van het straks vredevol herrijzende museum zonder meer tot elke toekomstige bezoeker: 'Dear visitor, do you hear us...?' En de stad die aan zijn zorg is toevertrouwd indachtig, betrok hij in dat appèl in eerste instantie het welzijn van de steden. Een lofwaardig vertrekpunt, daar niet van. Maar hoorden en horen wij ons niet met evenveel kracht van stem te verzetten tegen het gijzelen en doodmaken van welke burgers waar dan ook ter wereld. In dorpen, gehuchten, of waar dan ook. Dus ook geen Passchendaeles, Oradours of My Lai's meer!

Net vóór het tot de rand gevulde exodusprogramma rond IFFM #1 maakten wij in een nokvol Concertgebouw in Brugge een monumentaal *War Requiem* mee. In een gesmaakt inleidend woord werd Benjamin Britten's artistieke visie musicologisch als volgt toegelicht.

Componist Britten had tijdens de repetities zijn vocale solisten het belang van het dissonant zingen op het hart gedrukt: 'Vooral niet gepolijst-schoon of harmoniërend zingen: "mijn" dissonanten moeten scherp; pijnlijk, verwrongen doorkomen. Vergeet vooral niét: oorlog is goor, smerig, lelijk. Laat vooral dàt in jullie zang doorkomen!'

Hoe wonderlijk vreemd en tegelijk begrijpelijk spoort deze artistieke visie vrijwel naadloos met die van de oorlogsdichters Charles Sorley (1895-1915) en Edmund Blunden (1896-1974). Ergens mijmert laatstgenoemde dat 'the charred stub outspeaks the living tree', dat de vernieling in zijn aanvoelen de nieuwe schijn van ongereptheid steevast wegdringt. Dat in het vernieuwde IFFM#2 straks die oude, zwart-witte röntgens van de vernielde Salient, de gueule cassée dus van een gebied en een land, de *bottomline* van een indringende en confronterende ervaring moeten blijven. En de eerstgenoemde, die het niet langer dan zijn 20ste uitzong, drukt het

de gedoodverfde vijand van toentertijd als volgt op het hart: 'When it is peace, then we may view again / with new-won eyes each other's truer form / and wonder. (...) When it is peace. But until peace, the storm / the darkness and the thunder and the rain.' Tot de vrede dus aanbreekt zullen we elkaar arglistig beklagen en zullen er brokken blijven vallen. Pas wanneer die vrede komt, als ze al überhaupt ooit komt, zullen ons de schellen van de ogen vallen. Zullen we terugblikken en ons die ene kapitale vraag stellen. Tot dan betaalt onze soort leergeld. Heeft ook ons leper huiswerk.

Maar intussen, mensen van ons, van mijn Museum: dikke pluim. En we kunnen ternauwernood wachten.

Brugge januari 2012
Chris Spriet

Met uitdrukkelijke dank aan museumvoorzitter Frans Lignel en burgemeester Luc Dehaene voor het ter beschikking stellen van de tekst van hun toespraak bij het afscheid van IFFM#1.

BOEKENFRONT

TOT AAN DE IJZER - MAX DEAUVILLE

"Tot aan de IJzer" werd geschreven door Maurice Duwez (1881-1966), een Frans-talige geneesheer uit het Brusselse die al voor de Eerste Wereldoorlog onder de schrijversnaam Max Deauville literair werk publiceerde. Tijdens de Duitse inval in 1914 nam Duwez als bataljonsarts deel aan de terugtrekking van het Belgische leger, eerst in de richting van Antwerpen, vervolgens naar de Westhoek. Aan het IJzerfront bevond hij zich tot november 1915 in de eerste linie van de sectoren Diksmuide, Lo en Lizerne. Deauvilles relaas over deze periode verscheen in 1917 bij de Parijse uitgever Calmann-Lévy. Met deze eerste uitgave in het Nederlands wil de uitgever dit aangrij-

pend en ontvullend ooggetuigenverslag onder de aandacht brengen. Meer informatie over de auteur vindt u op de website www.maxdeauville.be. Het boek verscheen in 2011 bij Rou-larta Books: www.medioclub.be (ISBN 9789086794133).

MESEN EN HEUVELLAND IN '14-'18

Dit nieuwste boek van VIFF-bestuurslid Michel Vansuyt is een aanvulling op "De strijd om de heuvelrug - Wijtschate '14-'18" uitgegeven in 2009. Het boek kan u bestellen bij de Ooievaarlaan 28, 8900 Ieper (tel. 057 20 32 17) of per e-mail: vansuyt.michel@gmail.com. Prijs: € 22 (plus eventueel € 5 portkosten). Overschrijven op bankrekening KBC BE48 4648 1655 3127.

VOORUITBLIK / KORT

Woensdag 28 maart: boekvoorstelling "Albert De Moor, spoedarts in de Eerste Wereldoorlog" geschreven door zijn zoon dr. Jack De Moor, vrijwilliger van het kenniscentrum

Zaterdag 21 april: bezoek aan het nieuwe museum "Musée de la Grande Guerre du Pays de Meaux", Frankrijk

Zaterdag 5 mei: Remembrance voor Johann Gross (Kriegsgräberstätte Hooglede) door VIFF-bestuurslid Chris Spriet

Donderdag 7 juni: jaarlijkse Redmond-herdenking en vroege ochtendwandeling

Vrijdag 29 juni: nocturne n.a.v. de opening van het nieuwe In Flanders Fields Museum

Vrijdag 14 tot dinsdag 18 september: Slagveldreis 2012 (het front van Piave en de Dolomieten) exclusief voor VIFF-leden. Inschrijvingen zijn afgesloten.

Donderdag 11 oktober: Remembrance voor Percy Gilbert (Godewaersvelde Military Cemetery, Frankrijk) door IFFM-coördinator Piet Chielens

Het bestuur van de VIFF biedt de familie van professor Koen Koch (30 juni 1945 – 21 januari 2012) zijn medeleven aan bij zijn te vroege overlijden. Professor Koch was niet zomaar een vriend van het in Flanders Fields Museum. Hij steunde volmondig het museum en had zo graag de opening van de tweede versie meegemaakt. De deelnemers aan zijn slagveldreizen die hij voor de vrienden organiseerde, zullen deze warme persoonlijkheid erg missen. Uw medeleven betuigen kan online via www.condoleanceregister.nl/condoleance-koen-koch.html.

Jules LIBERSENS

LANDBOUWWERKMAN, MITRAILLEUR

1892 - 1918

Het lijkt erop dat Jules in de voetsporen van vader zal treden. "Landbouwwerkman" staat er op zijn inlichtingenblad uit 1912. Met zijn 1,65 meter en 57 kilogram was hij een tengere twintiger. Een foto die hij tijdens zijn dienst liet maken, toont echter een kloeke kerel. Hij kijkt met een scherpe, zelfzekere blik naar de fotograaf. Toegegeven, legerdienst was een zware last voor vele jongens. Ook thuis konden ze de helpende handen van de zoons niet altijd missen. Maar anderzijds was je ook weg van thuis onder kameraden. En Namen, waar het 10de regiment gekazerneerd was, lag maar een tram- en treinrit van Glabbeek af. Wie weet spoorde Jules wel enkele keren naar huis. Eind juli 1914 veranderde alles. De 29e werd het leger in verhoogde staat van

In tegenwoordigheid van luitenant Delhasterie van het regiment der Grenadiers werden de militaire wetten gelezen door den sergeant-foerier Robberechts aan den rekrut Libersens Julianus in het leger ingelijfd in hoedanigheid van milicien van de lichte lichte 1912 en voor het 10de linieregiment aangewezen. De rekrut verklaart die wetten wel te verstaan en te weten dat hij zich er van nu af aan moet onderwerpen.

Gedaan te Brussel den 4de maart 1912

Jules Libersens, geboren in september 1892, was de oudste van acht kinderen. Vader Felix, afkomstig uit Hoeleden, was dienstbode, huisbewaarder, koetsier en nog veel meer van meneer Michiels, een rijke burgerman uit Tienen. Als beheerder van de eigendommen mocht de familie in het kleine opzichtershuis langs de steenweg op de grens van Glabbeek en Bunsbeek wonen. Moeder Leonie Vanwinckel had beslist de handen vol met acht pagadders. Maar het noodlot bleef haar niet bespaard. Op 7 augustus 1914 stierf Maria Rosalia. De oorlog is dan drie dagen oud, haar zoon Jules zit in Namen.

paraatheid gebracht. Ver van Glabbeek of Bunsbeek of eender welk dorp of stad werd koortsachtig gepokerd. Als we de gekroonde hoofden en hun diplomaten mogen geloven, deden ze er alles aan om de oorlog te voorkomen. Aan hen zal het niet gelegen hebben, althans zo beweerden ze vier jaar en negen miljoen doden later. De jongens zullen zeker niet geweten hebben wat ver van hen en boven hun hoofden allemaal gebeurde. Wat wel telde, was dat op 31 juli de mobilisatie werd afgekondigd en de legerleiding plots in gang schoot. Het 10de regiment werd hervormd en Jules werd met zijn makkers in het 30ste regiment van de 4de divisie ondergebracht.

Na de inval in de nacht van 3 op 4 augustus wordt de 4de divisie ten noorden van haar thuisstad Namen bij de forten opgesteld. Er is nog volk uit de buurt. Eduard van Autgaerden is kanonnier in het fort van Cognelée en Jef Duchesne moet als geniesoldaat mijnen plaatsen. De infanteristen waar Jules bij hoort, worden in ijf tempo aan het werk gezet. De Duitsers komen dichterbij en de legerleiding heeft

de forten en hun omgeving jarenlang verwaarloosd. De jongens krijgen bijlen en schoppen om de struiken en bomen die het zicht en het schootsveld rond de forten hinderen, te kappen. In de verte dreunt de alsmaar dichterbij komende oorlog.

Op 16 augustus wordt het ook voor de 4de divisie echt oorlog. Een eenheid moet zich bij Eghézée opstellen. "We gaven enkele fusillades", getuigt een soldaat in het gedenkboek van het 10de regiment.

Onze verrassing was groot toen we enkele ogenblikken erna een Uhlan die van zijn kameraden gescheiden was door het graan zagen woelen. We waren doodnerveus en vuurden in zijn richting. Hij was gewond aan zijn been. Toen hij in onze buurt was stortten we ons op deze eerste mof en zijn paard. We hebben hem niet mishandeld maar hij bleef maar "Polak, Polak" en "ik heb vier kinderen" roepen. Toen hij kalmeerde wisten we waarom hij zo bang was. De Duitse officieren vertelden hun

soldaten dat de Belgen geen gevangenen maakten. Elke gevangene werd onverbiddelijk kapot gemaakt.

Jules was er wellicht niet bij die namiddag bij Eghézée maar dat maakte hem zeker niet minder nerveus dan zijn kompanen. Op 13 augustus schrijft hij vanuit Vedrin, tussen Namen en het fort van Cognelée, een brief naar huis. Zijn handschrift is allesbehalve regelmatig, hij moet schrappen, hij houdt de kantlijn niet, hij vergeet de leestekens, de hoofdletters. Zoals alle jongens wil hij zijn ouders geruststellen over zijn eigen lot:

Ik kom ullen te laten weten dat ik nog altijd het zelfde zijn gelijk ik ullen verlaten heb en ik hoop van zou ik mogen wederkeren... Gij vraagt [in ullen brief] of ik geen eten of geld van doen heb. Neen, daarop moet gij niet denken. Indien ik geld vandoen heb zal ik het wel laten weten en eten dat gaat op den spoorweg niet meer maar ik heb dat niet vandoen. Beminde ouders, gij hebt mij nu al dikwijls geschreven maar niets waarop ook ik al dikwijls gedacht heb. Dat is of ze in ons geburen ook koeien en paarden weggehaald hebben... Zoo wij hier zien werken de menschen niet veel meer... Wij zijn nog allen kloek en gezond. Wanneer wij zullen naar huis komen daar kunnen wij tot nu toe geen gedacht van geven gelijk gij ook wel kunt denken. Zeker zouden wij het allen gaarne hebben dat kunt gij ook wel denken.

Het is ijdele hoop en hij wist dat ongetwijfeld. Even heeft hij het over het verlies van zijn jongere zus maar daar wil hij niet aan denken. Hij moet zich sterk houden en vraagt aan zijn ouders hetzelfde te doen. Het is de wil van God die haar gehaald heeft.

Meer en meer Duitsers worden in de streek gesignaleerd. Belgische troepen worden heen en weer gestuurd om wachten op te trekken. Op 21 augustus begint de beschieting. Met zwaar geschut bestookt de Duitse artillerie het fort van Marchovelette. Tegen valavond slaan de Duitsers een bres in de verdedigingsmuur. Zo'n 250 soldaten van de vestingtroepen vluchten door de velden. Het 30ste regiment moet de tegenovergestelde richting uit, naar Gelbressée vlakbij Marchovelette. De huizen zijn leeg en

vluchtende soldaten hebben alles en nog wat achtergelaten. Het gaat van kwaad naar erger.

Wanneer op 22 augustus rond 10 uur de zon erdoor komt, merken de Belgen van het 30ste regiment en de Fransen die hen te hulp zijn gekomen dat de sloot waarin ze zich verschanst hebben zo goed als geen bescherming biedt. De Duitsers zetten een massale aanval in. Gas, rook, rondvliegende aarde en stenen, ontploffingen, gewonden. "Wij waren koortsig," schrijft soldaat Schneider later, "bij elke inslag leek het alsof onze kop zou ontploffen." Er is geen houden aan en het enige ordewoord dat nog telt is "sauve qui peut". Onder moordend geschut lopen de Belgen naar het achterliggende bos. Ze lijden vreselijke verliezen. Wie nog op de been is ondersteunt een kameraad tot aan het hospitaal in Champion. De aftocht is begonnen, de gewonden en de verdedigers van de forten blijven achter. Na de val van Marchovelette begint de beschieting van Cognelée. Omstreeks 3 uur boort een projectiel zich tussen de 15-centimeter-dikke borstwering van een geschutskoepel. Een steekvlam slaat door de hele koepel en ontsteekt klaarliggende projectielen. Eduard Van Autgaerden, twee officieren en vijf artilleristen zijn verschrikkelijk verbrand. Eduard sterft de volgende dag. Enkel zijn horloge verraadt nog zijn identiteit.

Namen is gevallen, de grote aftocht is begonnen. Een Franse officier laat niets aan duidelijkheid over: "Wij zijn in de pan gehakt. Onmogelijk om zelf een kogel af te schieten. Het is een hel."

Op 23 augustus om 4 uur in de morgen hergroeperen de jongens van het 30ste in de kazerne en begint het terugtrekken. Maar nog is het niet gedaan. Na de oorlog beschreef soldaat Swillen de helletocht naar de redding.

De colonne zette zich in beweging. We doorkruisten Namen dat er lamentabel uitzag. Meerdere huizen waren kapotgeschoten. De meeste inwoners waren gevlucht, zij die bleven hadden zich in kelders verschanst. Belgische en Franse gewonden dwaalden door de straten. Gewonde en dode paarden lagen in plassen bloed.

We konden niet langs de citadel die voortdurend werd beschoten... We namen de Brusselsesteenweg tot aan de papierfabriek. Buiten de stad gaven de mensen ons te drinken. Rond 5 uur kregen we te horen dat de Duitsers op komst waren. We moesten verder tot Bois-de-Villers.

De hele 4de divisie trekt naar het zuiden. Het zijn telkens dagmarsen van 25 tot 30 kilometer. Soldaten lopen verloren, artilleriestukken en auto's versperren de weg. Ze zijn uren onderweg en in de verte gloeit de horizon oranje-rood. Malonne, Bioul, Bois de Ronquière, Sosoye, Rosée, Villers-le-Gambon, Mariembourg. Daar wacht een trein die hen 5 kilometer verder naar Couvin brengt. De uitputting is totaal. "Sinds 20 augustus zijn we niet meer geravitaileerd", schrijft Georges Swillen later:

Vanaf dan hebben we gevochten of zijn we gewelddadig door de Duitse artillerie beschoten. Drie dagen lang duurde dit. En dan in beweging. Dan besef je pas hoeveel moed, energie en doorzettingsvermogen wij hadden. We leden honger en dorst, onze voeten bloedden maar we wilden voor alles aan de vijand ontsnappen. Velen haakten af, totaal uitgeput door de tocht op klompen of pantoffels.

De 25e gaat het verder Frankrijk binnen: Baileux, Cul-des-Sarts, Liart en eindelijk de trein naar Rouen. Daar kan op 28 augustus de bittere balans opgemaakt worden.

10de regiment:

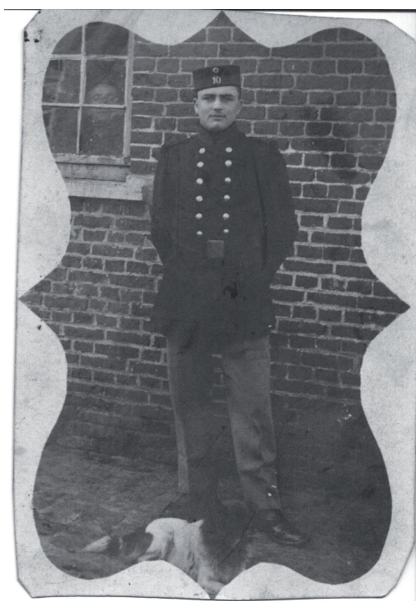
- 3 officieren dood
- 5 officieren gewond
- 15 officieren vermist
- 1.250 soldaten dood, gewond of vermist

30ste regiment

- 1 officier dood
- 6 officieren gewond
- 18 officieren vermist
- 1.950 soldaten dood, gewond of vermist

Er resteert nog 1.200 man van beide regimenten. Het 30ste eindigt zijn korte bestaan. Jules heeft deze helletocht overleefd en komt terug in het eengemaakte 10de regiment. Maar nog is het niet afgelopen. Op 1 september

wordt iedereen in Le Havre ingescheept. Ze varen het Kanaal over tot vlak voor Hastings en dan terug naar Zeebrugge. Twee nachten duurt de tocht. Op 3 september wachten tientallen familieleden op zoek naar hun soldaat, hen op. Maar er valt weinig te vertellen. De trein brengt hen naar Hamme en vervolgens naar Kontich. Er volgen enkele dagen rust en dan begint alles van vooraf aan.

In de gutsende regen gaat het op 12 september in de richting van het fort van Walem, de dag erna naar Putte maar ze moeten terug naar Kontich. De amper genezen wonden van de moeizame mars vanuit Namen gaan weer open. Op 18 september neemt de divisie een gevechtspositie aan de Durme in maar er gebeurt niets. De volgende dag stappen ze richting Sint-Niklaas voor rust. Een week later is het menens. In Sint-Gillis-Lembeke komt het tot zware gevechten en even lijkt het erop dat de Belgen succes boeken. Maar schijn bedriegt. Het 10de en de hele 4de divisie moeten zich terugtrekken. De Duitsers steken de Schelde over, Antwerpen valt. Jules en de anderen moeten een tweede keer uit de handen van de vijand zien te ontsnappen. Alweer lange dagmarsen naar het westen. Half oktober bezet de divisie de streek vanaf Torhout tot aan de IJzer. De koning doet een oproep aan zijn soldaten: "Houdt stand, vecht tot de dood, liever dan het laatste stukje België op te geven." Swillen vindt het allemaal ondraaglijk:

Hoe moeten wij de vraag van de koning opvolgen? Vechten tot de dood? De dichters hebben het bezongen en de schrijvers beschreven. Maar geen enkele pen heeft ooit het martelaarschap van dit geruïneerde leger op papier gezet. Een leger dat twee maanden lang terugtrekkend vecht, dat het merendeel van zijn uitrusting verloren heeft, zijn uniformen versleten, in lompen. De jongens slepen zich voort in afgestapt schoeisel; het lichaam is uitgeput, de spirit verdwenen. Alle energie lijkt weggeëbd uit dit miserabele spookleger.

Het is de IJzer die de redding brengt. Veel heeft het niet gescheeld. In de nacht van 22 september steken de Duitsers over bij Tervaete. Het 10de regiment trekt zich achter de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide terug. Er wordt vreselijk gevochten. Sommige Duitsers bereiken de spoorweg maar worden teruggeslagen. De vijand slaagt erin enkele boerderijen in te nemen. Maar dan komt het reddende water en slaan Duitse soldaten halsoverkop op de vlucht. Het is voorbij. Jules leeft nog. Even proberen de Belgen boerderijen met Duitse posities in te nemen maar het heeft weinig zin.

En zo begint de vier jaar durende sleur aan de IJzer. Dat woord "sleur" mag zeer letterlijk genomen worden. Elke dag graven, zakjes vullen, schuilplaatsen stutten, met planken sleuren. Zeker in het begin wanneer het hele front nog uitgebouwd moet worden, is het hard labour. En ondertussen beschieten de vijanden elkaar met lichte en zware bommen. Er zijn geen grote aanvallen, alleen raids, maar altijd dreigt het gevaar. Om de zoveel tijd verhuist de divisie naar een andere sector. Soms voor enkele weken, veelal voor meerdere maanden. Aan het einde kan telkens de balans opgemaakt worden.

- 22 december 14 tot 20 februari 15, sector Nieuwpoort: 44 doden en een honderdtal gewonden
- 28 februari tot 12 maart 1915, sector Drie Grachten: 3 doden en 20 gewonden
- twee weken kustwacht in De Panne
- 26 maart tot 17 oktober 1915, sector Ramskapelle: 18 doden en 102 gewonden

Eind mei, in Ramskapelle, vindt Jules wat tijd om nog eens naar huis te schrijven. Hij is in Wulpen waar het hoofdkwartier van de sector gevestigd is. Zijn brief is sierlijk geschreven, zo helemaal anders dan die uit Namen. Is de angst wat weggedeedsterd? Zijn vreugde is in elk geval groot over de brief die hij twee dagen ervoor van thuis heeft gekregen. Het was lang geleden en even vreesde hij zelfs dat de post niet meer geleverd zou worden.

Ik ben nog altijd kloek en gezond gelijk ik ullen verlaten heb, zelfs nog veel dikker, en dat wensch ik van ullen en van mijne heele familie ook. Dat is mijne grootste vreugde op aarde... Ik heb achter Felix Laermans gevraagd aan ullen en wel, eenige dagen later daarna kreeg ik een kaart van hem met zijn adres op. ... [Er was ook] eenen brief van mijn kameraad René Gincels waar ik van content was dat hij mij nog niet vergeten heeft maar ik ook niet zullen want ik schrijf allen weken naar zijn broeder Herman en hij naar mij en ik heb al achter hem gevraagd of hij nog kloek en gezond was...

Gij vraagt mij achter den jongen die bij mij [op de foto] staat.

Dat was eenen van Brussel... Hier is mijn portret alleen en daar staan ik op gelijk een Arkul en dat heeft mijn luitenant gemaakt.

Dat van Hercules was wat overdreven. Maar toch, het spichtige is er af. Lang kan Jules niet schrijven want het is één uur 's nachts en hij moet helpen koken voor zijn overste, "en ook helpen eten", voegt hij er lachend aan toe. Zoals iedere soldaat hoopt Jules uit de grond van zijn hart dat hij zijn familie snel mag terugzien.

[Ik eindig] mijne brief niet met het hart maar met de pen, en blijf in afwachting gauw een antwoord [te] mogen ontvangen en hopende dat het niet lang meer zal duren dat wij elkander mondeling zullen spreken... Beminde ouders, eten heb ik genoeg en zelfs geld te veel zoodus dat ik niets tekort heb nietwaar.

Koen Lagae

Wordt vervolgd

Michael LONGLEY °1939

De GVR gebloemleesd

Graaggeziene leper-gast en huisvriend Michael Longley heeft, niet sinds gister, 'iets' met oorlogen. Dat mag niet verwonderen voor wie weet dat zijn vader getraumatiseerd uit de Grooten Oorlog terugkwam en dat hij zelf het nog steeds niet geheelde Belfast als thuisbasis heeft. De dichter, die kan bogen op een lange staat van dienst en eega is van Edna Longley, zelf dichteres, poëzieverzamelaar en -critica, schreef inmiddels een even veelzijdig als spaarzaam, maar uiterst trefzeker oeuvre bijeen, kwaliteiten die de lezer die in ML's *Collected Poems* (Jonathan Cape, 2006) grasduint, bijblijven.

Behalve een erg naturel lijkende poëtische brille worden inspiratiebronnen als vertrouwde met de klassieken en de geschiedenis van hun oorlogen aangehaald, waarin met name de Eerste Wereldoorlog, die met vader Longleys wedervaren de deur naar 's dichters familiegeschiedenis openbeukte.

Het letterkundige geheugen waar deze GVR, Grote Vriendelijke Reus der dichtkunst over beschikt, oogt zonder meer onafzienbaar. Constanten die voor het voetlicht treden zijn de wereld van de natuur in zijn geliefde Carrigskeewaun ('dram ik niet te veel door over mijn C.?', vraagt hij zich in een van zijn gedichten af), oorlog en geweld, liefde en vriendschap, de dood, en de kunst die deze steevast zoekt te counteren.

In zijn jongste, misschien zijn mooiste, **A Hundred Doors**, pakt deze **gentle giant** van de poëzie – Robert Browning's 'less is more' indachtig – op zijn karigst, subtielst, spaarzaamst, uit.

Met steeds meer leven achter en steeds minder voor zich treedt als in Van het Groenewouds recentste muzikale meersterstuk, de elegische toon steeds opmerkelijker op de voorgrond. In die elegie figureren de grote helden uit de Oudheid, zijn vader en andere dierbare doden: vaak kleine helden, zo al niet de drommen on-helden uit de Grote Oorlog. Daarmee werpt Michael zich op tot een van de opmerkelijkste Europese 'ecologisten' van de lyriek. Hij is – letterlijk – een schat van een mens omdat zijn woorden een schat aan kostbaars aan de orde brengen en daarmee dierbare waarden bewaren.

Niet zonder reden verwelkomt *The Guardian* zijn werk als 'one of the great poems of our time' en prijst *The Times* deze bescheiden man als 'a master in an old, great tradition.'

Wij kozen uit zijn recentste werk een kleine trits gedichten.

In **Altaarstuk** mijmert hij over een oorlogsrelik die onverminderd op scherp staat. Vandaag hebben we, wat het beeld van Madonna en Kind demonstreert, meer dan ooit adel van geest nodig, mijmert de dichter. 'Can you hear us, mensen?' luidt zijn bedwongen appèl tot zijn lezer.

Dat 'oprollen' in het eveneens van dichter Philip Johnstone bekende **High Wood**, een aartshachelijke uithoek in het gebied van de Somme, was het vrijmaken van de gevechtszone door de laatste verslagen vijandelijke drommels als krijgsgevangene in de kraag te pakken. Daarmee is niet eens de kwintessens van dit gedicht geduid. Lees maar. Net zo min als het pure relaas waar hij het

in **Vrijwilliger** over heeft. Longley ziet namelijk evengoed het 'nà' (de papavers) als het 'vóór' (de kasseilegger, nog groen achter de oren) die zich als een lemming voetstoots in het kielzog van 'zijn' oorlog en daarmee in de eigen dood stort.

Loopgraafvoet dan. Een noodzakelijk want onvermijdelijk en fysiek kwaad, vanwege het risico op koudvuur, daar nog bovenop het risico dat je ervoor kon worden gefusilleerd. De kwadratuur van de hachelijkheid zowat. En in dat tafereel dan de Christus van dat andere Laatste Avondmaal, die met de voetwassing zijn eigen strijdmakkers-apostelen ter wille is, daarmee de eigen Passie, die van Passion Dale, van Passchendaele, inluitend. In Zijn almacht zal de Redder zijn leed wél glorievol uitzitten; ten bewijze de decoratie die hem alsnog te beurt valt. Uit het gore wordt de roos geboren.

Of **Vimy Ridge**, die andere puist, van Vimy ditmaal; op de flank van de Sommevallei en een zoveelste Armageddon. Idyllische scène bijna: soldaat zit briefje te pennen voor het liefje aan de uithoek van zijn kosmos, zijn Blighty. Onderwijl begluurt hij voyeurderig, en beschrijft, het speelse geflikflooi (eros, dus) waar de dood (thanatos) sinister de vleugels bovenuitspreidt. Onversneden Freud, en in de bekende metaforiek van John McCrae's dapper kwinkelerende leeuwerik, 'scarce heard amid the guns below'. Al laat de dichter het aanminnig leven in dit geval nog die oogwenk het voordeel van de twijfel. Pourvu que ça dure.

Op naar 't front ('Into Battle') bevat één enkele juxtapositie. De blote (sexy, ?) knieën van de Hants penseelt de dichter in hun volste kwetsbaarheid. Maar de dichter-reus heeft hun doem al voorvoeld, en dat geven, voor wie het óók ziet, de schrapnelgaatjes in de blaren aan de bomen al aan. Nog lang geen herfst en toch weer reeds de sinistere Knekelkop-met-de-Zeis die 'rond-wareert'.

Mijn laatste, **Vermelding**, vat aan met een retrospectie. Vader is ongedeerd – fysiek althans, dus dat's al iets – thuisgekomen, met medaille nog wel: heldenstatus of zoiets, en daar lust het thuisfront wel pap van. De protserige bombast van de brass hats, van het officialdom, geeft die verermerking (fout woord, oké, maar foute taal volgens Longley; dààrom dus) haast letterlijk nog een pak bijkomende talige ballast en gewichtigdoenerij mee. Maar waar zulks bij Sassoon veeleer op een schamperende sneer zou uitlopen, behoudt Longley zijn klassieke 'cool'. In een 'mineurderig' beeld blik hij op de oorlog terug en ... ziet als in een Boschiaans visioen zichzelf achter zijn papa staan: sidderend op het schuttersbankje. Letterlijke kou – het was er om te creperen, vaak van de kou of het water, naar wens - of de kilte van een 'bevrozen' hart?

Aan u de keus, goede lezer. De zoon is zijn eigen vader geworden. Of zou zijn engelbewaarder kunnen zijn. Op hun sterkst kunnen woorden herinneren. Herinneren: opnieuw vollopen van diepgang, van innerlijkheid. *Re-membrance*, goede mede-VIFF'ers: zou dat iets kunnen zijn in de aard van 'zich opnieuw als lid bekennen van een groep'? Zij, die toen vielen, van onze groep. Of wij vandaag, van die van hen anderzijds. En al zeker: *Re-memory*: woorden binnenlaten in ons collectieve en persoonlijke geheugen. Die laatste getuigen hebben hun exit intussen gevonden.

Willen wij met z'n allen maar niet

verder Remember'aars blijven? Hún engelbewaarders? Zaalwachters in een Flanders Fields Museum van beklijvende oorlogswoorden?

(En neen, Piet, met permissie: het landschap staat niet alléén in de kou als laatste getuige. Vast niet! Lees het vergeten woord, en kijk!, hoe het zich al openvouwt, als een slapend kollebloemzaadje.)

Altaarstuk

De piccolo in de rechter onderhoek
Blijkt rond en trekt me het overhoekse
Drama binnen. Of zo dacht ik. In plaats brengt
Hij tragische heilige en glansrijk soldenier
(Titiaans zelfportret of wat?) tot mijn begrip terug.

Daar dwaal ik al af vanwege de Duitse bom
Tentoongesteld tegen de wand naast het doek.
Ze boorde zich februari van 'achtien door
De basiliekkoepeel, zit daar alsnog (?) onontploft.
Een meisjesborst stilgevallen, een roestige traan.

De piccolo lonkt mij aan voor ik heen
ga. Straatzangers zingen Moeder en Kind tot eer.
We hebben ze hard van node: engelenkoren, wolken-treders,
Cherubijnse instrumentalisten, ervaren bomontmantelaars.
Het zwerk is een mijneveld. We delen straks het lot van de gewonden.

High Wood

In het oprollen is mijn vader een kraan.
Stoom walmt uit bloed en urine omhoog.

Vrijwilliger

De oude jachttopziener kon zich een halfgroene stratenmaker voor de geest halen
Die Ballynahinch liet voor wat het was om naar Galway op te fietsen
En vandaar naar het Westelijke Front, zijn knal
Rode boerensjaal een collier van papavers.

Loopgraafvoet

Christus wast de voeten van zijn Compagnie.
Hij beschikt over een onuitputtelijke voorraad talkpoeder
En oud gazettenpapier om soldatenbottines vol te proppen.
Hij wordt verermerkt na Passchendaele.

Vimy Ridge

Vanaf zijn voorpost de dag

Voor hij sneuvelen gaat, schrijft hij zijn vrouw:

‘Onder het helse kabaal van de zware mieters

Hoor ik twee heggemussen zitten flikkeflooiën ondereen.’

Op naar 't front

De Hampshires trekken bloots-
knies op naar 't front

Doorschoten van schrapnel zijn de blaren aan de bomen.

Vermelding

Het lijkt welhaast een gedicht. Het is beter dan een gedicht,

De vermelding bij vaders oorlogskruis met

Palm. Die in de regels uitloopt als volgt: ‘Vanwege

Voortreffelijk vertoon van dapperheid en doorzetting

Bij het mennen van de golven van zijn compagnie bij

Een charge erin te lukken als eerste beide objectieven

Te bereiken in weerwil van een ernstige schrapnelwond

In de zij. Nadat hij op eigen kracht tal van vijanden

Uitschakelde richtte hij de vuurkracht van zijn

Lewismitrailleurs en granaatschutters op een

Corveesectie van beduidend boven de honderd vijanden en
stond

In voor de supervisie bij het oprollen der vijandelijke

Onderkomens.’

Ontsteld vanwege zijn oorlogs

Gekrijt en nog zo beginselvast onderwijn

Huiver ik achter zijn rug op het schutterstrapje.

Brugge, winter 2012

Chris Spriet

FRONTZICHT**Een overzicht van de belangrijkste tentoonstellingen****16 maart tot 15 september 2012:**

“Hebben en houden van de soldaat
tussen leven en dood.”

Om de oorlog te overleven, heeft de
soldaat niet enkel wapens nodig.

Eenvoudige objecten zoals een
verrekijker, een conservenblik, een spade
of een woordenboek kunnen eveneens
het verschil tussen leven en dood
uitmaken.

Koninklijk Museum van het Leger en de
Krijgsgeschiedenis, Brussel - [www.klm-
mra.be](http://www.klm-mra.be)

19 april tot 25 november 2012:

“The Missing of the Somme on the
Thiepval Memorial”.

De tijdelijke tentoonstelling zal het
levensverhaal van enkele honderden
vermisten reconstrueren en zich buigen
over het Britse herinneringstoerisme
sinds 1918.

Historial de la Grande Guerre, Péronne
(F) – www.historial.org

Tot augustus 2012:

“War Horse: Fact & Fiction”.

Hoe zag de relatie soldaat-paard eruit
doorheen de militaire geschiedenis?

National Army Museum, Londen (VK) -
www.nam.ac.uk/microsites/war-horse/

16 november 2012 tot 21 april 2013:
“FOTOGRAFIE In oorlog”.

In zijn 180 jaar geschiedenis is België
betrokken geweest bij vele oorlogen.

Er bestaan miljoenen clichés waarin
militairen, vrijwilligers, dokters en
verzorgend personeel, journalisten
en schrijvers hun wedervaren hebben
vastgelegd. Heel wat van die clichés
vertellen een verhaal achter het
beeld. Foto's van oorlogssituaties
zijn een aanleiding om verhalen en
omstandigheden onder de aandacht te
brengen die enkel door specialisten zijn
gekend.

Sint Pietersabdij, Gent – [www.gent.be/
sintpietersabdij](http://www.gent.be/sintpietersabdij)

**IN FLANDERS
FIELDS MUSEUM:
HEROPENING OP
11 JUNI 2012.**

MENTIONED IN DESPATCHES

In deze rubriek nemen we berichten op die niet verschenen zijn op www.wo1.be in de rubriek "Persberichten". De site publiceert o.a. artikels uit de Westhoek-edities van "Het Nieuwsblad".

29 november 2011 – Wells (graafschap Somerset, VK):

Harry Patch, de legendarische oorlogsveteraan die in juli 2009 overleed op 111-jarige leeftijd, krijgt in zijn vroegere woonplaats een herdenkingsmonument ter waarde van £ 10.000 (ongeveer € 12.000). Het wordt opgesteld in de buurt van de kathedraal. (Bron: BBC News Online)

17 januari 2012 – Doorn (NL): In de vorige VIFFflash schreven we dat het voormalige ballingsoord van de Duitse keizer Willem II een renovatiebeurt krijgt. Vandalen hebben in het park zijn marmeren borstbeeld met loodmenie (een bijna niet te verwijderen soort loodverf) beklad.

1 februari 2012 – Belgische bioscoopzalen: "War Horse", de film van Steven Spielberg naar het gelijknamige boek van Michael Morpurgo, doet zijn intrede. De film, die bijna 2 uur en 30 minuten duurt, krijgt een matige quotering bij filmrecensenten: Humo (5/10: "... het paard is over het paard getild"), Focus Knack (2 sterren op 4: "... schaamteloos ouderwetse en weelderig aangeklede avonturencinema"). De film is ondertussen genomineerd voor 6 Oscars.

1 februari 2012 - King's Lynn (graafschap Norfolk, VK): Meer dan 20 jaar geleden vond een amateur-archeoloog met een metaaldetector een 'British War Medal' in een veld langs een spoorlijn. Hierop stond de naam van Thomas Swan. Hij bood zich aan voor actieve militaire dienst bij het Queen's Regiment in maart 1917

doch werd afgekeurd. De man mocht karweien opknappen in het leger, onder meer het begraven van gesneuvelden. Hij overleed, getraumatiseerd door zijn oorlogservaringen, in 1935 op 55-jarige leeftijd. Nadat de stamboom van de familie op het internet werd geplaatst door zijn achterkleindochter kon een vriend van de amateur-archeoloog vinder en familielid met elkaar in contact brengen. Vermoedelijk wierp Thomas Swan zijn medaille nadat hij die in 1921 in ontvangst had genomen, uit de trein. (Bron: www.pathfinderonline.co.uk)

4 februari 2012 – King's Lynn

(graafschap Norfolk, VK): Er bleek dan toch nog een veteraan uit de Eerste Wereldoorlog te zijn: Florence Green (110) die zich op 17-jarige leeftijd in september 1918 aansloot bij de Women's Royal Air Force. Mevrouw Green had een baantje in de officiersmess van de RAF-basis Marham (oosten van Engeland). In 2008 vertelde ze: "Ik heb tientallen piloten ontmoet en had afspraakjes. Ik had de kans om mee te gaan met een van de vliegtuigen, maar ik was bang om te vliegen. Ik maakte lange uren, maar ik had tientallen vrienden op de basis en we hadden veel plezier in onze vrije tijd.

Op veel manieren heb ik de tijd van mijn leven gehad". Ze overleed enkele weken voor haar 111de verjaardag. (Bron: De Standaard Online)

13 februari 2012 –Engeland (VK):

Vanaf 1917 tot het voorjaar van 1919 hield sapper Edward Sigrist uit Essex een dagboek bij van zijn frontbelevissen in Frankrijk en België. Hij krabbelde zijn notities niet in een boekje maar op... toiletpapier. De soldaat gebruikte stenografische tekens die hedentendage niet meer gangbaar zijn. Zijn kleinzoon lanceerde een oproep om het dagboek toegankelijk

te maken. Een bejaarde dame slaagde erin om al enkele velletjes te vertalen. De schrijfselen getuigen van nachtelijke bombardementen op spoorlijnen achter de linies. Het ontcijferwerk gaat langzaam want de tekens zijn vervaagd. (Bron: British Forces News)